

ВИВЧЕННЯ БАЗОВОГО ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ЛЕКСИКОНУ НА ПОЗНАЧЕННЯ М'ЯЗОВОЇ СИСТЕМИ ОРГАНІЗМУ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ВИБІРКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ УКРАЇНСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ»

STUDY OF THE BASIC TERMINOLOGICAL LEXICON FOR THE DESIGNATION OF THE MUSCULAR SYSTEM OF THE HUMAN ORGANISM IN THE CONTEXT OF THE ELECTIVE DISCIPLINE "FUNDAMENTALS OF UKRAINIAN MEDICAL TERMINOLOGY"

Стаття стосується навчально-методичного аспекту проблеми вивчення базової термінологічної лексики на позначення м'язової системи організму людини в межах вибіркової дисципліни «Основи української медичної термінології». Вивчення дисципліни передбачає формування у здобувачів вищої освіти системних знань і розуміння концептуальних основ загальнонових явищ і процесів, що визначають специфіку формування української медичної термінології, подальших стратегій розвитку теоретичної бази терміносистем та розширення сфери практичного використання української медичної термінології в професійній діяльності фахівців у галузі медицини. Звернуто увагу на тому, що здобувач медичного закладу вищої освіти повинен знати основні групи медичних термінів, особливості їх структури та алгоритм творення, володіти стратегіями читання й аналізу фахового тексту, опанувати українські еквіваленти англійських медичних термінів.

Представлено навчально-методичні матеріали до практичного заняття «Термінологічне поле опорно-рухової системи людини. М'язова система». Матеріали укладені з урахуванням програмових вимог для підготовки здобувачів медичних закладів вищої освіти. Змістове наповнення відповідає програмі навчальної дисципліни: формування базового термінологічного лексикону на позначення м'язової системи організму людини; класифікація м'язів; соматичні та вісцеральні групи м'язових тканин; м'язова система та її взаємодія з іншими системами організму. Розроблена система вправ ознайомлює студентів із загальними термінами м'язової системи згідно з анатомічною номенклатурою, назвами захворювань та розладів, пов'язаних із м'язовою системою організму, та назвами медичних спеціальностей, пов'язаних із м'язовою системою; розвиває вміння узгоджувати слова на позначення органів, складників і захворювань м'язової системи у мовленнєвих конструкціях. Акцентовано увагу на вдосконаленні комунікативних навичок майбутнього лікаря з хворим відповідно до ситуації спілкування.

Ключові слова: медицина, українська медична термінологія, вибіркова дисципліна, м'язова система організму, термінологія м'язової системи.

The article concerns the educational and methodological aspect of the problem of studying the basic terminological vocabulary for the designation of the muscular system of the human body within the framework of the elective discipline «Fundamentals of Ukrainian Medical Terminology». Studying the discipline involves the formation of systemic knowledge and understanding of the conceptual foundations of general linguistic phenomena and processes in higher education applicants that determine the specifics of the formation of Ukrainian medical terminology, further strategies for developing the theoretical base of terminological systems and expanding the scope of practical use of Ukrainian medical terminology in the professional activities of specialists in the field of medicine. Attention is drawn to the fact that an applicant for a medical institution of higher education must know the main groups of medical terms, the features of their structure and the algorithm of creation, possess strategies for reading and analyzing professional text, and master Ukrainian equivalents of English medical terms.

Educational and methodological materials for the practical lesson «Terminological field of the human musculoskeletal system. Muscular system» are presented. The materials are compiled taking into account the program requirements for the training of applicants to medical institutions of higher education. The content corresponds to the program of the academic discipline: the formation of a basic terminological lexicon for the designation of the muscular system of the human body; classification of muscles; somatic and visceral groups of muscle tissues; the muscular system and its interaction with other body systems. The developed system of exercises familiarizes students with the general terms of the muscular system according to the anatomical nomenclature, the names of diseases and disorders associated with the muscular system of the body, and the names of medical specialties also associated with the muscular system; develops the ability to coordinate words to designate organs, components and diseases of the muscular system in speech constructions. The emphasis is on improving the communicative skills of the future doctor with the patient in accordance with the communication situation.

Key words: medicine, Ukrainian medical terminology, elective discipline, muscular system of the body, muscular system terminology.

УДК 378.147:811.161.2'276.6:611.73
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/84.2.17>

Стефанишин К.Л.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Тернопільського національного
медичного університету
імені І.Я. Горбачевського Міністерства
охорони здоров'я України

Мисик О.А.,

канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Тернопільського національного
медичного університету
імені І.Я. Горбачевського Міністерства
охорони здоров'я України

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Навчальна дисципліна «Основи української медичної термінології» належить до переліку вибірових, які пропонує здобувачам вищої освіти кафедра української мови Тернопільського національного

медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України. У статті «Специфіка викладання дисципліни «Основи української медичної термінології» в Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського МОЗ

України» авторами сформульовано мету курсу, зміст та узагальнено досвід підготовки і впровадження дисципліни [3]. Як зазначає І. Гавришак, укладач робочої програми дисципліни «Основи української медичної термінології», у результаті її вивчення «здобувач вищої освіти повинен знати основні групи медичних термінів, особливості їх структури та алгоритм творення, володіти стратегіями читання й аналізу фахового тексту, опанувати українські еквіваленти англійських медичних термінів. Крім того, він повинен уміти правильно читати й писати, диференціювати та аналізувати медичні терміни, пояснювати їх значення на основі засвоєних терміоелементів, самостійно конструювати терміни із заданими значеннями, утворювати словосполучення й речення з медичними термінами, використовувати знання української медичної термінології в усному мовленні, для читання й перекладу наукових текстів» [3, с. 148].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Традиційно до питання становлення, розвитку, функціонування українських медичних термінів науковці звертаються найчастіше при розгляді відповідного розділу в курсі «Українська мова (за професійним спрямуванням)». У контексті нашої публікації та при викладанні дисципліни «Основи української медичної термінології» слід звернути увагу на навчальні посібники «Термінологія» [10] та «Медична термінологія» [7]. Автори першого з них – Д. В. Фурт, Л. А. Дмитрук – уклали посібник згідно з програмою дисципліни «Термінологія» та подають теоретичний матеріал, завдання до практичних занять, питання та завдання для самоконтролю, контрольні тести. Навчальний посібник «Медична термінологія» – уклад. О. Я. Беспалова – містить матеріал для самостійної роботи студентів, побудований з урахуванням завдань із кредитного модуля дисципліни «Анатомія та фізіологія людини-1. Основи біомедичних знань. Медична термінологія», передбачених програмою. Якщо говорити про наукові розвідки на шпальтах журналів і часописів, то проблеми української медичної термінології в різних її аспектах досліджували Л. Петрух, І. Головка, Г. Іванишин, Г. Золотухін, А. Дорожовець, О. Сисак, Л. Сілевич, О. Мельничук, В. Юкало, С. Бойцанюк, О. Перебийніс, Т. Саварин, Г. Паласюк, Ю. Яриш, А. Пришляк, В. Зевако [2, с. 13].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на низку напрацювань із теми української медичної термінології, поза увагою часто залишається навчально-методичне забезпечення дисципліни з урахуванням специфіки професійної діяльності здобувача вищої освіти.

Мета статті – запропонувати навчально-методичні матеріали до теми «Термінологічне поле опорно-рухової системи людини. М'язова система», розроблені авторами публікації та

апробовані на практичних заняттях з вибіркової дисципліни «Основи української медичної термінології» викладачами кафедри української мови ТНМУ імені І. Я. Горбачевського. Матеріали укладені з урахуванням програмових вимог для підготовки здобувачів медичних закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Тема заняття. Термінологічне поле опорно-рухової системи людини. М'язова система.

Основні питання, які розглядаються на занятті:

1. Формування базового термінологічного лексикону на позначення м'язової системи організму людини. 2. Класифікація м'язів. 3. Соматичні та вісцеральні групи м'язових тканин. 4. М'язова система та її взаємодія з іншими системами організму.

Здобувач вищої освіти повинен знати:

1. Особливості формування термінологічного лексикону на позначення м'язової системи організму людини. 2. Загальні терміни м'язової системи згідно з анатомічною номенклатурою. 3. Назви захворювань та розладів, пов'язаних із м'язовою системою організму. 4. Назви медичних спеціальностей, пов'язаних із м'язовою системою.

Здобувач вищої освіти повинен уміти:

1. Будувати монологічні та діалогічні висловлювання, що містять опис основних понять м'язової системи. 2. Узгоджувати слова на позначення органів, складників і захворювань м'язової системи у мовленнєвих конструкціях. 3. Вести діалоги лікаря з хворим відповідно до ситуації спілкування.

Методика виконання практичної роботи

Робота 1. Обговорення та дискусія за основними питаннями заняття (Необхідний матеріал до теми розміщено у системі Moodle на сторінці дисципліни і студенти опрацьовують його напередодні підготовки до практичного заняття).

1.1. 1. Як називається розділ морфології, що вивчає будову і функції м'язів? 2. Назвіть імена лікарів і їхні здобутки у вивченні міології в різні історичні періоди. 3. Що є характерним для сучасного періоду розвитку міології як науки? 4. Окресліть зміст термінів «м'язова система», «мускулатура», «м'яз», «волокно», «міоцит», «фасція». 5. Назвіть різновиди класифікації м'язів. 6. Як м'язова система взаємодіє з іншими системами організму? 7. Охарактеризуйте загальні захворювання та розлади, пов'язані із м'язовою системою організму. 8. Назвіть медичні спеціальності, пов'язані з м'язовою системою.

1.2. Ознайомтеся із добіркою найцікавіших фактів про м'язи. Прокоментуйте, що саме є для вас новим і несподіваним. Чи можете доповнити іншими цікавими, на вашу думку, фактами?

5 найцікавіших фактів про м'язи

1. Скільки всього м'язів?

Усього в людському організмі від 640 до 850 м'язів. Під час простої ходьби організм задіює до 200 м'язів. М'язова тканина на 15% щільніша і важча від жирової, тому тренувана людина може

перевищувати у вазі повнішу людину. На м'язи припадає в середньому до 40 % маси тіла.

2. Найвитриваліший м'яз.

Найвитриваліший м'яз людини – серце, найкоротший – стременцевий (він напружує барабанну перетинку в вусі). Щодо того, який м'яз організму найсильніший, можна зустріти різні думки.

3. Такі різні м'язи.

М'язи людини не однакові. Тому і тренувати їх потрібно по-різному. Найшвидше відновлюються трицепси, найповільніше – м'язи спини. Це необхідно враховувати при тренуваннях, відпочинок потрібен м'язам не менше, аніж навантаження, оскільки зростання м'язових волокон відбувається завдяки ефекту суперкомпенсації. Повне відновлення м'язів відбувається тільки через 48 годин після інтенсивних навантажень.

4. М'язи і емоції.

Відомо, що рух лицьових м'язів безпосередньо пов'язаний з емоціями людини. У 2011 році вченим вдалося відкрити, що міміка людини виникає задовго до народження. Ще під час внутрішньоутробного періоду дитина вже здатна рухати лицьовими м'язами, посміхатися, здивовано піднімати брови або хмуритися. Лицьові м'язи складають 25 % від загального числа м'язів, під час посмішки задіяні 17 груп м'язів, під час гніву або плачу – 43. Один із кращих способів збереження гладкої шкіри на обличчі – поцілунки.

5. Втрата м'язів

М'язи не вічні. Після 40 років вони починаються активно спалюватися, в рік людина починає втрачати від 2 до 3 % м'язової тканини, після 60 років – до 5 %. Тому тренування у похилому віці не менш важливі, ніж у молодості.

Робота 2. Виконання тренувальних вправ

2.1. Запишіть 15 термінів м'язової мікротерміно-системи, утворені від терміноелемента м'яз, згрупувавши їх у три колонки: 1 – прості, 2 – складні, 3 – складені.

2.2. З'єднайте назви термінів м'язової системи згідно з анатомічною номенклатурою.

1. М'яз	A. Fascia
2. Фасція	Б. Musculi thoracis
3. М'язи спини	В. Musculi abdominis
4. М'язи грудної клітки	Г. Musculi colli
5. М'язи живота	Д. Musculi membri superioris
6. М'язи голови	Е Musculi capitis
7. М'язи верхньої кінцівки	Ж Musculi dorsi
8. М'язи нижньої кінцівки	К. Musculus
9. М'язи шиї	Л. Musculi membri inferioris
10. М'яз-обертач	М. M. rotator
11. М'яз-згинач	Н. M. extensor
12. М'яз-розгинач	П. M. pronator
13. М'яз-привертач	Р. M. flexor
14. Квадратний м'яз	С. M. quadratus

2.3. Згрупуйте подані терміни відповідно до критерію класифікації: 1 – за формою, 2 – за функціями, 3 – за розміщенням.

М'язи спини, м'язи-пронатори, колові м'язи, м'язи грудної клітки, короткі м'язи, м'язи-згиначі, м'язи живота, довгі м'язи, м'язи голови, привідні м'язи, м'язи шиї, м'язи верхньої кінцівки, м'язи нижньої кінцівки, м'язи-розгиначі, відвідні м'язи, м'язи-піднімачі, м'язи-супінатори, широкі м'язи.

2.4. Доповніть речення відповідними медичними термінами – назвами захворювань м'язової системи організму.

1. Рідкісні спадкові захворювання, які послаблюють м'язи, зменшуючи рухливість індивіда – це... 2. ... – запалення м'яза, виникає найчастіше від переохолодження, перерозтягнення та травмування. 3. ... викликаний перериванням нормального розвитку мозку людини, що призводить до слабкості м'язів. Залежно від ураженої ділянки мозку ознаки та симптоми будуть відрізнятися за типом та складністю у людей. 4. Втрата сили і контролю над м'язами в частинах тіла – це ... 5. Травма суглоба, при якій зв'язка розтягується або розривається – це ... 6. ... може проявлятися болем, онімінням або слабкістю до рухів, викликаних тиском на серединний нерв. Деякі причини цього тиску пов'язані з роботою, що пов'язана з дрібною моторикою рук – набір тексту на клавіатурі, їзда на велосипеді, гра на музичних інструментах. 7. Травма м'яза, при якій сухожилля розтягується або розривається – це ...

Робота 3. Робота з текстом

3.1. Прочитайте текст. Поясніть спосіб утворення терміна працетерапевт.

3.2. У медичній практиці сьогодні паралельно вживаються дві назви на позначення цієї професії: працетерапевт і трудотерапевт. Як ви вважаєте, яка з них є доречною?

3.3. Подивіться відеоролик, перейшовши за покликанням <https://www.youtube.com/watch?v=Y7eZzU8cW1o>. Які види терапії, працетерапії зокрема, продемонстровано?

Хто такі працетерапевти

Працетерапевти – це фахівці, які займаються використанням праці як методу терапії. Вони допомагають пацієнтам відновлювати фізичні, емоційні та соціальні функції через адаптовану роботу та заняття. Цей підхід використовується в різних галузях медицини, зокрема в ході реабілітації після травм та лікування психічних захворювань. Працетерапія сприяє покращенню якості життя пацієнтів, допомагає у розвитку навичок для повсякденного існування.

Працетерапевти розробляють індивідуальні плани, які враховують потреби та можливості кожного пацієнта. Важливим завданням працетерапевтів є розвиток у пацієнта впевненості у своїх силах та бажання займатися продуктивною

діяльністю. Працетерапія є важливою частиною комплексного лікування.

Заняття працетерапією дозволяють пацієнтам відновлюватися у приємній та творчій атмосфері, що дозволяє також встановити соціальні контакти. Усе це відбувається у процесі різноманітних видів діяльності, що сприяє самовираженню особистості.

Висновки. Розроблена система вправ ознайомлює студентів із загальними термінами м'язової системи згідно з анатомічною номенклатурою, назвами захворювань та розладів, пов'язаних із м'язовою системою організму, та назвами медичних спеціальностей, пов'язаних із м'язовою системою; розвиває вміння узгоджувати слова на позначення органів, складників і захворювань м'язової системи у мовленнєвих конструкціях; вдосконалює комунікативні навички майбутнього лікаря з хворим відповідно до ситуації спілкування.

Перспективу подальших пошуків у напрямі дослідження вбачаємо у розробці навчально-методичних матеріалів для самостійної роботи студентів до теми.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Анатомія людини з клінічним аспектом : посібник для студентів та викладачів ВМЗ / за ред. Я. І. Федонюка, В. С. Пикалюка. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. 920 с.
2. Ворона Н. О. Українська медична термінологія: її походження, особливості та методи засвоєння студентами-іноземцями медичних ВНЗ України. *Нау-*

кові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. 2017. № 2. С. 12–17.

3. Гавришак І. І., Проців О. Я. Специфіка викладання дисципліни «Основи української медичної термінології» в Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського МОЗ України. *Медична освіта.* 2023. № 4. С. 145–149.

4. Класифікація м'язів. URL: <https://studfile.net/preview/6022410/page:33/> (дата звернення: 20.05.2024)

5. Лекція № 7. Морфофункціональна характеристика м'язової системи. URL: <https://studfile.net/preview/7098861/page:4/> (дата звернення: 17.05.2024)

6. Матешук-Вацеба Л. Р. Нормальна анатомія : навч.-метод. посібник. Львів : Наукове т-во ім. Т. Г. Шевченка ; Вінниця : Нова книга, 2020. 432 с.

7. Медична термінологія : навч. посіб. / уклад. О. Я. Беспалова. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 61 с.

8. П'ять найцікавіших фактів про м'язи. URL: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1183405615064087&id=146740855397240&set=a.588662834538371> (дата звернення: 15.05.2024)

9. Список м'язів людини. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BC%27%D1%8F%D0%B7%D1%96%D0%B2_%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8 (дата звернення: 20.05.2024).

10. Фурт Д. В., Дмитрук Л. А. Термінологія : навч. посіб. Кривий Ріг, 2020. 172 с.